

XX.

VINALDE.

Heller ikke Nicolaus's Eftermand blev en indfødt Nordmand, men dog aabenbart en langt værdigere og derhos til Norge i mange Aar knyttet Geistlig, den eneste Svenske i de nidarosiske Erkebispers Række.

Vinalde Henrikssøn hørte hjemme i Linköping Stift,¹⁾ hvor han formodentlig har faaet sin geistlige Skoledannelse. Hvad der bragte ham til Norge, har været den ovenfor omtalte Mangel paa Præstemner, som opstod i vort Land efter den store Mandedød. Han bevidner nemlig selv som gammel Mand, at Biskop Salomon af Oslo († 1352) i sin Tid havde overdraget ham „alle Sognekirker“ paa Øen Thjørn i det senere Baahuslen „efter flere Præsters Død, af hvilke nogle døde i den store Pest, andre kort derefter“ og at han „i ti Aar og derudover var i Besiddelse af hine Kirker.“²⁾ Dette er et slaaende Exempel paa, hvorledes netop fra den Tid af flere Kirker, der hidtil havde havt sine særskilte Præster, gjordes til Annexkirker og fik Præst fælles med en eller flere andre. I 1360 finder vi ham da fremdeles som Sognepræst paa Thjørnø.³⁾ Han kalder sig ved denne Leilighed „Vinalde Henzasøn“, hvilket maaske tør antyde, at hans Fader har været en i Sverige bosat Tydsker. Vinalde maa imidlertid have vidst at gjøre sig gjeldende hos Kongerne, thi i Aaret 1363 finde

¹⁾ Dipl. Norv. VII. No. 265.

²⁾ Dipl. Norv. IV. No. 682.

³⁾ Dipl. Norv. III. No. 312.

vi, at Magnus og Haakon gennem pavelig Provision forskaffede ham et Canonicat i Oslo mod Opgivelse af sit Embede paa Thjørn.¹⁾ Samtidig søgte og beholdt Kongerne ogsaa et (svensk) Beneficium for en anden Geistlig, Henrik Henrikssøn af Upsala Stift, og da denne Henrik senere optræder i Norge i Stillinger af samme Art, som Vinalde selv, turde det tænkes, at de have været Brødre, og at den af dem, der først maatte have vundet kongelig Bevaagenhed, har forstaaet ogsaa at gjøre sin Broder delagtig deri. Hvorledes nu hermed forholder sig, see vi, at Vinaldes Canonicat stod i Forbindelse med, at han herefter traadte i kongelig Tjeneste ved det norske Cancelli i Oslo, ja endog blev dets Bestyrer dog uden Cantslertitel, da Provstiet ved Mariakirken ikke var ledigt paa den Tid.²⁾ I 1365 udsteder han saaledes i Oslo som Chorsbroder og „vor Klerk“ et kongeligt Paabud om Erlæggelse af Olafsskat til Erkebispens og Halvardskirkens Ombudsmænd.³⁾ I Sept. 1366 er han tilstede i Nidaros og besegler her med samme Titulatur et tidligere omtalt Document Chorsbrødrene vedkommende.⁴⁾ Kort efter maa han af en eller anden Grund have nedlagt denne Cancellistilling. Nu træffer det sig saa, at man i Prags Universitetsmatrikel finder, at en „Vinaldus de Svecia“ den 21 Febr. 1367 tager Baccalaureigraden i Artistfacultetet,⁵⁾ og det kan da være muligt, at vi her have vor Klerk, der jo naturlig kunde føle Lyst til at se sig om i Verden og samle sig Kundskaber og Erfaring, der kunde komme ham tilgode i Fremtiden. At han saa hurtig kan have promoveret, er jo ikke saa usandsynligt, da Baccalaureigraden var den laveste akademiske Værdighed, hvis Forudsætninger han vel tidligere kan have erhvervet. I ethvert Fald hører man i længere Tid Intet om ham. Først i 1375 nævnes han paany og da kun som Chorsbroder, rigtignok

¹⁾ Dipl. Norv. VII. No. 265. Dette sidste, at han for en Tid opgav Embedet paa Tjørn, sees af Dipl. Norv. IV. No. 682. Man tør af et meget senere Brev (Dipl. Norv. IV. No. 639) maaske slutte, at Vinalde har erhvervet og senere beholdt en fast Eiendom i Oslo, den saakaldte Hjalparagaard, hvor nemlig hans Sovestue omtales.

²⁾ Munch, N. F. H. Unionsp. I. 753. Munch formoder med Føie, at han har faaet ogsaa et Canonicat ved Mariakirken, da han herefter stadig kaldes „Herre“.

³⁾ Dipl. Norv. IV. No. 448.

⁴⁾ Dipl. Norv. II. No. 388. Se ogsaa Annalerne (VI. 1366.)

⁵⁾ Matrikler, udg. af L. Daae II.

ikke alene i Oslo, men ogsaa i Nidaros,¹⁾ hvor han dog aabenbart aldrig har resideret. Sine Kirker paa Thjørn havde han ogsaa forstaaet at faa igjen.²⁾ Der er ikke Grund til at antage, at han har tabt Kongehusets Naade, thi ikke alene er han fremdeles ogsaa Medlem af Mariakirkens Collegium³⁾, men i 1378⁴⁾ møde vi ham i den anseelige Stilling, som Provst ved Apostelkirken i Bergen og altsaa Formand for hele den kongelige norske Capelgeistlighed. Som saadan var han Medlem af Rigsraadet og optræder ogsaa i denne Egenskab i 1381 i Homborsund⁵⁾ og i 1384 i Bergen.⁶⁾ Sit Canonicat i Oslo har han fremdeles vidst at holde fast paa, thi i 1383 nævnes han som saadan og det uden Provstetitelen.⁷⁾ Han var desuden i sin Provstetid (allerede 1378) forlenet med Vors⁸⁾, og Alt tyder saaledes paa, at han har været en af Kong Haakon og siden ogsaa af Dronning Margrete meget yndet Mand, paa hvem de trygt have kunnet stole. Han egnede sig saaledes, i det mindste fra et politisk Standpunkt betragtet, fortrinlig til at opnaa den høieste Stilling i Norge, hvortil en Undersaat kunde hæves, og det saameget mere, som hans svenske Herkomst stillede ham udenfor det indfødte Aristokrati.

Han blev i 1387 Erkebiskop. Maaske har han været valgt af Chorsbrødrene, men det er dog vist ikke tvivlsomt, at han er udnævnt ved Provision. Han var i Rom i det nævnte Aar, men da det viste sig at Erkebiskop Thrond kun havde betalt 500 Gylden af, hvad han ved sin Tiltrædelse var bleven skyldig til Paven, Cardinalerne og de underordnede Funktionærer, samt at Nils Rusare slet Intet havde betalt, maatte Vinalde foruden sine egne Sportler ogsaa overtage to Forgjængeres Restancer og blev i det Hele skyldig ca. 2230 Gylden. Herpaa har han senere gjort Afbetalinger, men ved hans Død stod endnu ca. 962 Gylden tilbage.⁹⁾

1) Dipl. Norv. V. No. 280.

2) Dipl. Norv. IV. do. 682. Nogle Gaver af ham til Kirker i Viken vil man finde anførte i „Den røde Bog“, passim.

3) Dipl. Norv. II. No. 439.

4) Dipl. Norv. II. No. 453.

5) Dipl. Norv. I. No. 469.

6) Dipl. Norv. V. No. 331.

7) Dipl. Norv. II. No. 482.

8) Dipl. Norv. II. No. 453.

9) G. Storms Afhandling i Aftenposten 1896. No. 826.

Ogsaa som Erkebiskop har han jevnlig deltaget i sin Tids politiske Begivenheder og Forhandlinger, uden at det dog klart lader sig paavise, hvor stor hans Indflydelse har været. Vi finde ham altsaa uden Tvivl umiddelbart efter hans Tilbagekomst fra Curien i Danmark kort efter den unge Kong Olafs Død. 10 August 1387 paa Lunds Landsting i Skaane mellem dem, der hylde Margrete som det danske Riges fuldmægtige Frue og Huusbonde, og idet den danske Erkebiskop (Magnus Nilsson), uvist af hvilken Grund, ikke nævnes, opføres Vinalde paa Grund af sin Rang øverst mellem Udstederne af Hyldningsbrevet.¹⁾ Dette er et Tegn paa, hvor nær man allerede da har anseet Rigeres Forbindelse at være. I den følgende Maaned (8 September) var Vinalde i Vordingborg. Her modtog han og kvitterede for de tidligere omtalte Sager, Bøger, Klenodier o. s. v., som hans Formand Nils Rusare havde bortført fra Nidaros, og lovede tillige at skaffe Tilstaaelse fra sit Domcapitel for deres Tilbageleverelse.²⁾ Derefter maa han være reist til Norge, men har maaske endnu ikke været ved sit Sæde, da han i Oslo den 2 Febr. 1388³⁾ som den fornemste i det talrige Rigmøde var med at give Margrete den samme Fuldmagt som norsk Herskerinde, som han allerede havde været med at indrømme hende som dansk. Endnu 6 Marts s. A. var han tilligemed Dronningen tilstede paa Akershuus.⁴⁾ I 1389 var han atter til Rigmøde paa Akershuus, da Erik af Pommern erkjendtes som Norges Arving,⁵⁾ og derefter har han været i Nidaros ved Eriks Hylding der.⁶⁾ Atter i Slutningen af Marts 1392 finde vi ham i Oslo ved en vigtig Forordnings Udstedelse.⁷⁾ I 1395 har han en Tidlang befundet sig paa Reiser i det Søndenfjeldske, hvor vi møde ham saavel i Oslo som paa Hamar.⁸⁾ Derimod savnes han, merkeligt nok, ved det mindeværdige Fællesrigsmøde for alle tre fore-

1) Molbechs og Petersens Udvalg af danske Diplomer No. 10.

2) Dipl. Norv. I. No. 508. (Brevet er forfattet paa Tysk).

3) Dipl. Norv. III No. 477.

4) Dipl. Norv. I. No. 511.

5) Dipl. Norv. III No. 484. Brevet er skrevet paa Latin uden Tvivl for ogsaa at kunne i fornødent Tilfælde fremlægges i Udlandet.

6) Dipl. Norv. III. No. 760.

7) Dipl. Norv. VI. No. 338.

8) Dipl. Norv. IV. No. 639 (1 Febr.) i Oslo, IV No. 641 (paa Hamar), III. No. 522 (5 Mai) og IV. No. 478 (12 Juni, begge sidste Gange atter i Oslo.)

nede Riger i Kalmar i Juli 1397. I 1398 er han imidlertid atter ude paa Reiser og efter i Mai at have været tilstede i Tønsberg, deltager han 1398 i et stort Møde i Kjøbenhavn, ved hvilket Hanseaterne omsider opnaaede Kong Eriks Bekræftelse paa sine tidligere Privilegier. Dette er hans sidste hidtil bekjendte politiske Optræden.

Vinaldes geistlige Virksomhed er lidet kjendt og har neppe været betydelig. Man ser, at der har været et mindre venskabeligt Forhold mellem ham og den samtidige Hamarbiskop Sigurd, den samme, som i den bekjendte Beskrivelse af Hamar spiller en saa fremtrædende Rolle i den stedlige Tradition. Vinalde havde ved sit Besøg søndenfjelds 1395 fældet en Dom i en Eiendomssag, der gik Sigurd imod, og mod hvilken denne protesterede. I 1401 var de to Prælaters Uenighed indanket for Paven (Bonifacius IX). Sigurd havde vist sig opsætsig, da Vinalde vilde visitere hans Stift, og denne havde endog sat ham i Ban.¹⁾

Vinalde har rimeligvis drevet megen Handel med sin Fisketiende og den udentvivel betydelige Mængde af Fiskeprodukter, som Erkestolens Besiddelser indbragte, ja man maa antage, at han ogsaa for egen Regning har exporteret saadan Vare til Udlandet. I 1394 finder man nemlig, at hans Tjener, Johannes v. Strelow, har været i Lybek, hvor otte Læster Sild bleve beslaglagte.²⁾ Denne Johannes v. Strelow, aabenbart en Tydsker, gjenfindes i 1424 som Kannik ved Bergens Apostelkirke.³⁾

Vinalde har maaske været den første Erkebiskop i Norge, der var forlenet med et af Kronens Len. Efter hans Død omtales nemlig i den indholdsrige Instruction for Erik af Pomern (1404), der da stod i Begreb med at drage til Norge, at den afdøde Erkebiskop havde havt Sporholms Len, hvis aarlige Afgift var 14—15 lødige Mark, men det tilføies rigtignok, at Erkebiskoppens Indtægt af Lenet var mindre end hans Afgift.⁴⁾

Naar Vinalde er død, kan ei med Bestemthed siges. Den nidarosiske Erkebiskopsrække angiver, at hans Eftermand valgtes 20 Dec.

¹⁾ Storms romerske Afskrifter.

²⁾ Utrykt Document i Lybeks Stadsarkiv af 14 Juni 1394 (findes mellem Svecana).

³⁾ Lange, De n. Klosters Historie 2 Udg. 286.

⁴⁾ Dipl. Norv. XI. pag. 102.

1402. I Rom antoges Vinalde i ethvert Fald at leve endnu 14 Jan. 1403, da han gjorde en Afbetaling paa sin Gjeld der.¹⁾ Med Hensyn til hans Familieforhold kunde det, da hans Navn i Norge er sjældent, vel være tænkeligt, at en i Aarene 1424—1440 i Nidaros forekommende Kannik Vinalde Steinfinnsson har været hans Frænde.

¹⁾ De Stormske Afskrifter. Naar man erfarer, at Kastele Kloster i 1403 overdrager Valgretten til Prioratet til Abbeden i Ebelholt i Sjælland, (Scr. R. D. VI. 176) da slaar det neppe Feil, at dette Convents Kanniker have søgt at benytte Erkestolens Ledighed til at læsrive sig fra dens Overherredømme.